

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

Скабара Р. М.

ЛЕКЦІЯ № 6

**Туристично-рекреаційні ресурси: оцінка для потреб
використання на курортах**

з навчальної дисципліни

„КУРОРТОЛОГІЯ”

галузь знань 1401 „Сфера обслуговування”

спеціальність 242 „Туризм”

© Скабара Р.М., 2020

© Львівський державний університет фізичної
культури ім. І.Боберського, 2020

Львів – 2020

ПЛАН

1. Природні рекреаційні ресурси, їх загальна оцінка
2. Оцінка рельєфу для санаторно-курортного господарства
3. Оцінка рельєфу на гірськолижних курортах

1. Природні рекреаційні ресурси, їх загальна оцінка

Рекреаційні ресурси – це об’єкти і явища природного та антропогенного походження, які можуть бути використані з метою відпочинку, туризму і лікування. Їх наявність впливає на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів і центрів, їх спеціалізацію та економічну ефективність. Цей вплив опосередкований соціально-економічними факторами і, передусім, обсягом та структурою рекреаційних потреб населення.

Для використання природних умов і ресурсів потрібно проводити її оцінку. Процедура оцінювання полягає з таких обов’язкових етапів:

1. відбір і визначення територіальних меж об’єктів оцінки – природних комплексів, їх компонентів чи властивостей;
2. виокремлення суб’єктів, для потреб яких і з позиції яких проводитиметься оцінка;
3. формулювання критеріїв оцінювання, які визначаються як масштабом і метою дослідження, так і властивостями суб’єкта;
4. напрацювання параметрів оціночних шкал градацій.

Шкали показують оціночні відношення між суб’єктом і об’єктом. Кожна ступінь є показником інтенсивності взаємодії властивості даного об’єкта зі станом суб’єкта. П’ятиступенева шкала оцінювання передумов для рекреації включає такі градації: найбільш сприятливі; сприятливі; помірно сприятливі; малосприятливі; несприятливі.

Використовують три головні типи оцінювання природних ресурсів: медико-біологічний, психолого-естетичний та технологічний.

Медико-біологічний тип відображає вплив природних факторів на організм людини, їх комфортність. Головне значення при цьому має оцінка рекреаційних кліматичних ресурсів. Під поняттям клімат розуміємо багаторічний режим погоди, властивий даній місцевості. Його вплив на людину може проявлятися через конкретну погоду, якою ми розуміємо комплекс взаємопов'язаних і взаємообумовлених метеорологічних явищ (стан нижнього поясу тропосфери в даній момент часу на певній території).

Особливу увагу треба приділяти стану організму людини як реакції на погодні умови. Кліматологи і курортологи при оцінюванні клімату великої уваги надають не лише фізичним характеристикам погоди, але й емоційному фону.

При комплексній оцінці використовуємо систему умовних (ефективних) температур. Ними характеризуємо комплексний вплив метеорологічних елементів: температури повітря, відносної вологості, швидкості вітру, сонячної радіації і довгохвильового випромінювання.

Комплексний показник, якій характеризує температури і вологості, називаємо ефективна температура (ЕТ); температури, вологості і швидкості вітру – еквівалентно-ефективна температура (ЕЕТ); температури, вологості, швидкості вітру і сонячної радіації – радіаційно-еквівалентна температура (РЕТ).

З поняттям умовних температур пов'язане поняття «зона комфорту», яка для багатьох людей є в межах від 17 до 23 гр. С. Поза нею людина відчуває охолодження або перегрів. Зона комфорту для активних рекреантів розташована в межах 12-16 гр. С. ЕЕТ.

Інший ефективний метод медико-біологічної оцінки кліматичних ресурсів – метод комплексної кліматології, враховує вплив всього комплексу метеорологічних умов на організм людини, у тому числі «погоди доби», «погоди моменту», контрастність змін погоди. Використання «погоди доби» обґрунтоване добовим ритмом функцій організму людини, що залежать від добових змін погоди.

Вся різноманітність погоди аналізується за допомогою класифікації, яка називає 16 класів погоди, які, у свою чергу, утворюють три групи: без морозна погода (8 класів), погода з переходом температури повітря через 0 гр. С. (2 класи) і морозна погода (6 класів). Найбільш сприятливими для людини є всі класи погоди, коли вдень багато сонця, великий притік видимих і ультрафіолетових променів, хороша освітленість, а оточуючі ландшафти – особливо привабливі. У відповідності до значення контрастності змінності виокремлюють такі режими погоди: дуже стійкий (до 25%), стійкий (25-30%), мінливий (35-50%), сильно мінливий (більше 50%).

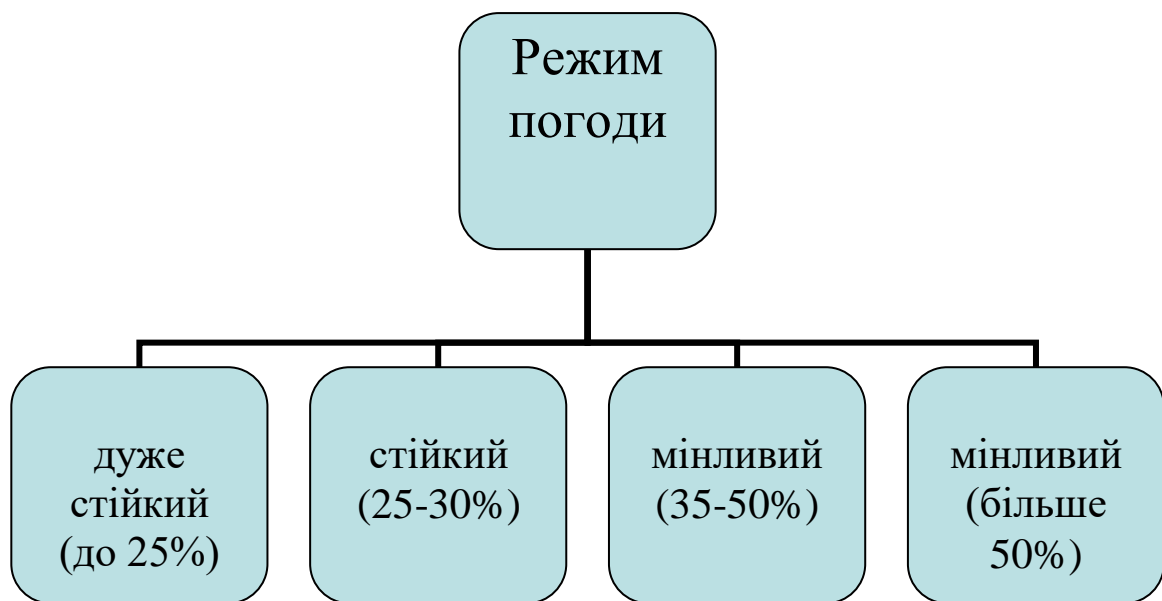

Рис.1 Режими погоди

Для оцінки впливу на організм людини умов погоди велику увагу приділяють теплообміну тіла з оточуючим середовищем, бо у кінцевому результаті стан організму визначається тепловідчуттям. Пошук показників для об'єктивної оцінки впливу погоди на тепловий стан людини привів до такого критерію як рівень напруги терморегуляторних механізмів організму, який визначається за змінами середньо зваженої температури тіла людини, або за зміною величини потовиділення.

В залежності від середньо зваженої температури тіла з урахуванням тепловідчуття існуючі типи погоди розділили на 9 категорій – від вкрай холодної до дуже жаркої.

Комфортний стан – найбільш приємне тепле відчуття, коли людина не відчуває ні спеки, ні холоду – виникає за середньо зваженої температури шкіри 31-33 гр. С. За спекотної погоди напруження терморегуляторних механізмів організму характеризується величиною потовиділення, а за холодної погоди – величиною середньо зваженої температури шкіри. Використовують також метод опитування груп людей про їх суб'єктивну оцінку різних кліматичних факторів.

За психолого-естетичною оцінкою вивчаємо емоційний вплив відмінних рис природного ландшафту чи його компонентів на людину. Мова йде про емоційну реакцію людини на той чи інший природний комплекс. Таким чином, території високої естетичної цінності мають порівняно більший попит.

Естетична цінність залежить від морфологічної структури ландшафту, різноманітності елементів пейзажу. Часто в науці використовують поняття «пейзажне різноманіття», що складається з внутрішньої структури природного комплексу і зовнішніх зв'язків з іншими природними комплексами. Внутрішнє пейзажне різноманіття залежить від внутрішньої морфологічної структури ландшафту (рельєф, рослинний покрив, гідрографія, характер взаємозв'язків між компонентами ландшафту).

Існують такі показники внутрішнього пейзажного різноманіття, як рівень мозаїчності ландшафту – відношення кількості контурів урочищ до площі ландшафту; рівень різноманіття ландшафтів – відношення кількості видів урочищ до площі ландшафту; частота згадування фонових домінант і структурних домінант на маршруті.

Внутрішні естетичні властивості природних комплексів характеризуються також такими показниками, як: ступінь залісненості, повнота деревостою, ярусність лісу, наявність підросту і підлісків. Як домінуючу

характеристику для рівнинних лісових районів як правило використовують ступінь лісистості простору.

В залежності від відсотка лісистості є відкриті, пів відкриті та закриті простори. При оцінці найбільший бал отримують природні комплекси з пів відкритими просторами (чергування заліснених і не заліснених ділянок). Важливим також є характер поєднання рослинності і рельєфу.

Внутрішнє пейзажне різноманіття природного комплексу характеризується різноманіттям пейзажів, що розкриваються на багатьох сусідніх природних комплексах. Внутрішнє пейзажне різноманіття характеризується поєднанням різних пейзажів і взаємозв'язками між ними. Серед інших методів психолого-естетичної оцінки природних комплексів останнім часом використовують такі, як міри екзотичності і унікальності. Екзотичність визначається як ступінь контрастності місця відпочинку по відношенню до місця постійного проживання, а унікальність – як ступінь неповторності об'єктів і явищ.

Технологічна оцінка включає питання техніки і технології використання природних та інших ресурсів для рекреаційної діяльності в цілому, того чи іншого виду рекреаційних занять, оцінку можливостей інженерно-будівельного освоєння територій для створення рекреаційних установ.

Природні рекреаційні ресурси включають рекреаційні ландшафти, біоклімат, гідромінеральні ресурси. Обов'язковою умовою придатності природних рекреаційних ресурсів є екологічно сприятливий стан природного середовища. Існують різні методи оцінки природних рекреаційних ресурсів, але найбільш поширеною є оцінка ступеня сприятливості того чи іншого параметру для рекреаційного використання за трибальною системою. Вона дозволяє співставляти ландшафтну, біокліматичну і екологічну оцінку території і отримати комплексну характеристику.

Оцінка ландшафтів та рельєфу для потреб лікувально-оздоровчого туризму

2. Оцінка рельєфу для санаторно-курортного господарства

Оцінку рекреаційної цінності ландшафтів організують, виходячи з інтересів кожної складової частини ландшафту (гідрографія, форми рельєфу, рослинність, ґрунти тощо), яку будемо використовувати в різних видах туризму, туристичних подорожей.

На думку багатьох вчених, для лікувально-оздоровчого та інших видів рекреаційного туризму сприятливими і корисними є пересічені, з перепадами висот місцевості. Лікувальні та оздоровчі установи зазвичай планують і розташовують на рівнинних ділянках рельєфу, на передгірських та низькогірських територіях, висотою до 1 км.

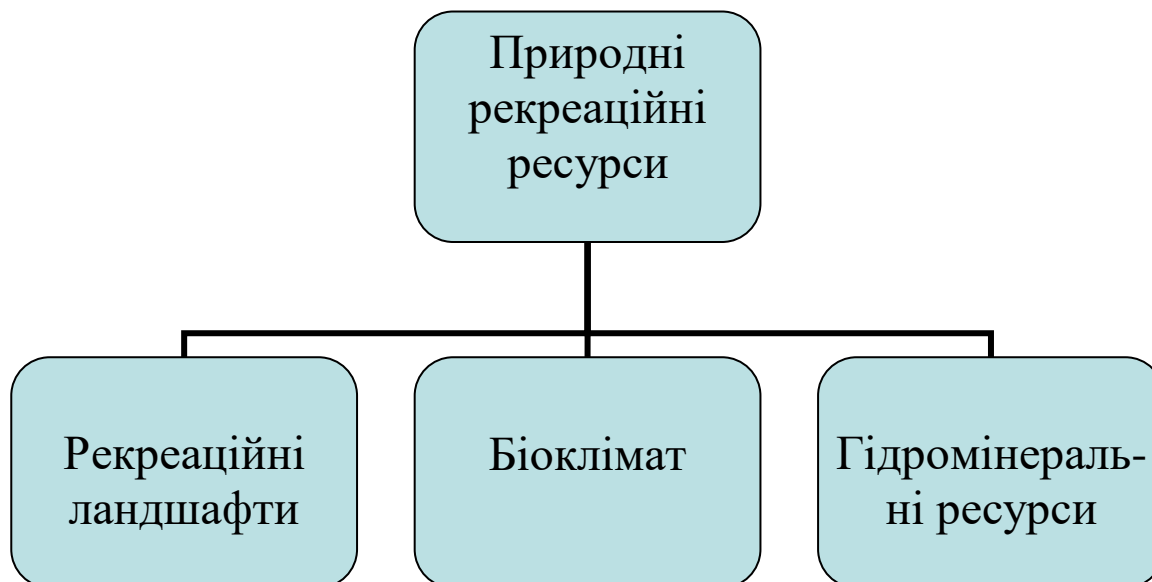

Рис. 2. Природні рекреаційні ресурси

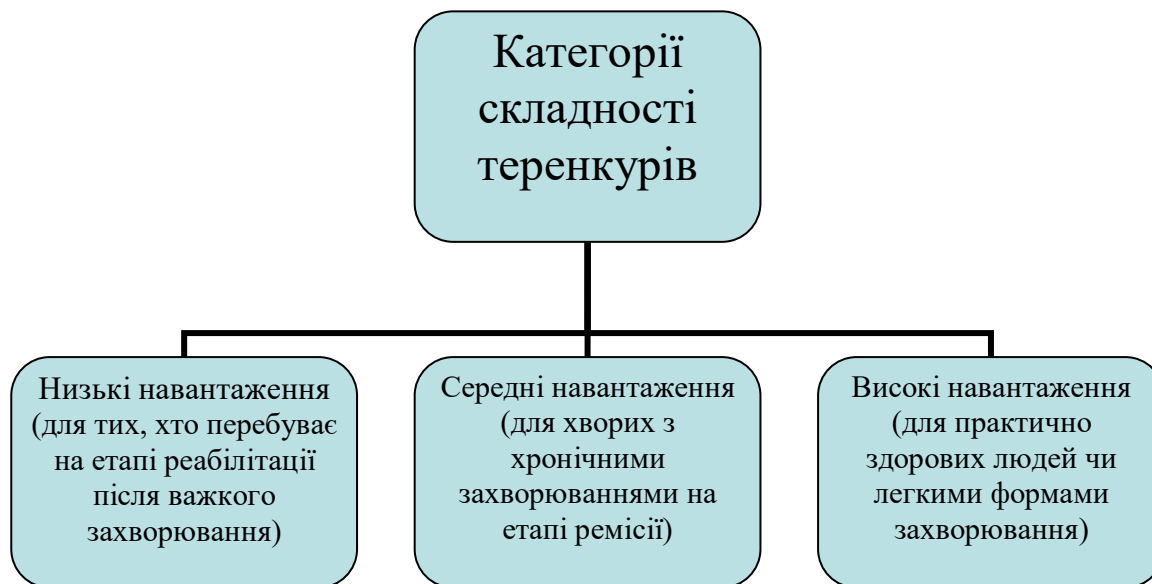
Проте у світі є багато високогірних курортів та курортних місцевостей, що розташовані на висоті понад 2 км. На таких курортах в якості лікувального фактору використовують відмінні, особливі природні (кліматичні) умови високогірної місцевості (особливо чисте атмосферне повітря, іонізація атмосферного повітря, атмосферний тиск, вміст озону, вміст кисню тощо).

Науковці закликають під час оцінки такої території для потреб оздоровчо-лікувального та інших видів туризму враховувати не лише абсолютні висоти місцевості, але й міру посіченості рельєфу, яку можна описати глибиною та щільністю розчленування та крутизною схилів. Для

досягнення мети оздоровлення сприятливим є горбистий і грядовий рельєф; порівняно сприятливою є хвиляста місцевість. Повністю рівна місцевість не є цікавою з естетичної точки зору і не сприятлива для організації різного роду рекреаційних занять.

Особливо важливими характеристики рельєфу є при прокладанні теренкурів. Теренкур – це маршрут пішохідної ходьби, яку призначають в санаторіях для тренування серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату чи дихальної системи.

Теренкури прокладають по посіченій місцевості методом чергування горизонтальних ділянок з підйомами. З підвищенням категорії складності маршруту зростає довжина маршруту загалом, зменшується довжина горизонтальних ділянок і збільшується кількість і відносна висота підйомів.

Теренкури маркують через кожні 100 м. Іноді роблять не довгі, короткі теренкури, але з великою кількістю складних підйомів, які вимагають затрати значних фізичних зусиль на їх подолання.

Не сприятливими для створення, будівництва рекреаційних установ та проведення рекреаційних занять території, місцевості з небезпечними природними явищами.

3. Оцінка рельєфу на гірськолижних курортах

Під час планування будівництва гірськолижних курортів вивчаємо рельєф для прокладання гірськолижних трас. Можна визначити ємкість і пропускну здатність обраної території. Головними характеристиками гірськолижних трас є їх довжина, ширина, кут нахилу, профіль, перешкоди природного характеру, особливість снігового покриву, транспортна доступність гірськолижної бази тощо.

Довжина і різноманіття трас головним чином і визначають привабливість усього гірськолижного комплексу. При обранні місця для будівництва гірськолижного курорту цей фактор є чи не найголовнішим. Гірськолижні траси теоретично і практично в залежності від різних умов можуть бути довгими і короткими, важкими і для початківців.

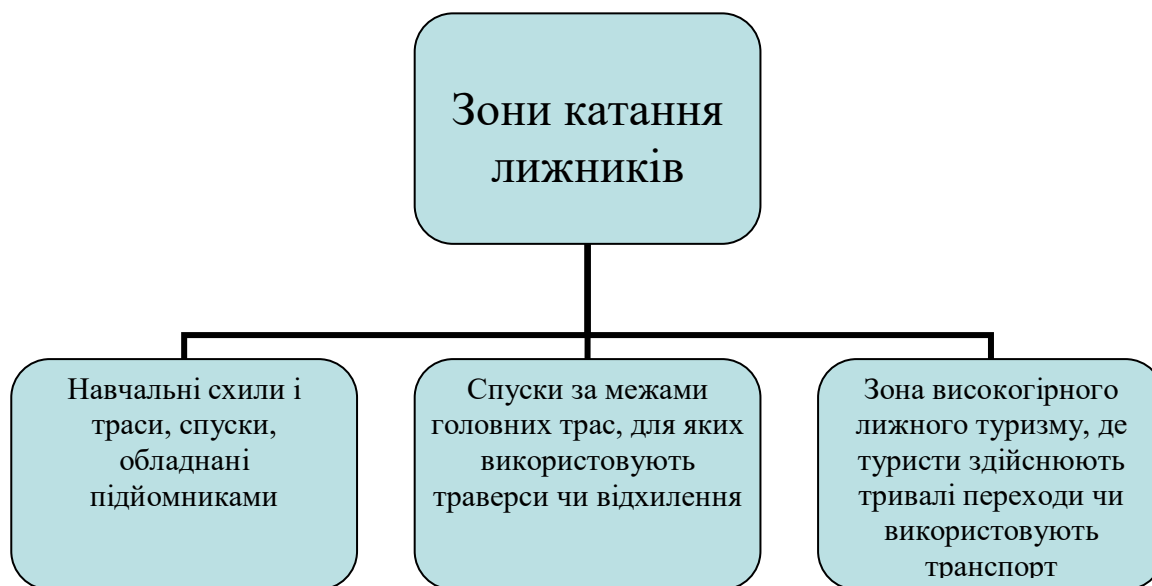
Бажаною є наявність у цій місцевості, курорті, районі загалом всього видового різноманіття трас: туристичних, спортивних та навчальних. Обов'язковою умовою успішної діяльності для будь-якого курорту є наявність навчальних та туристичних трас різного рівня складності. Наявність і використання спортивних трас підвищує статус курорту, його загальну привабливість.

Навчальні траси найкраще і найпростіше облаштовувати на відкритих гірських схилах зі спокійними, врівноваженим рельєфом, який має або можна створити пологий вихід на плаский майданчик. Профіль траси мав би бути якнайпростішим для полегшення навчання гірськолижній техніці. Збоку від головного схилу проектувальники розташовують підйомники. Середній нахил оптимальних схилів для навчальних трас становить 10-12 гр.

Для краще підготовлених відпочивальників та туристів створюють туристичній траси на гірськолижних курортах. При різній складності їх бажано, щоб в межах однієї території, однієї місцевості чи курорту діяло кілька таких трас, що відрізнялись би складністю трас, спуску та різноманітністю, багатством естетичних вражень, вражень від навколишніх природних ландшафтів. Похил таких трас як правило становить 12-18 гр.

Для лижників-спортсменів природно створюють спортивні траси, які мають найбільшу довжину і найбільший кут нахилу схилу. Ширина такої траси для спортсменів-лижників має становити не менше 20 м. Короткі сильно похилені ділянки мають чергуватися з довгими і пологими у відповідності до стандартних вимог до гірськолижних трас вказаної категорії. Перепади, віражі, нахил мають сприяти збереженню швидкості спуску в обумовлених правилами межах.

Траси для такого виду змагань як слалом-гігант проектують не постійними, а всього лише визначають місця старту і фінішу. Схил для такого виду змагань у гірськолижному спорті має мати ширину 150-200 м і різноманітний рельєф. Траси звільняють від різного роду природних перешкод, що не є її частиною.

Найбільш цікавими є ті слаломні траси, що створені на схилі змінного профілю, кут нахилу яких коливається в межах від 17 до 30 гр. Для повноцінних змагань використовують гірськолижні траси, чверть довжини яких мають кут нахилу більший за 30 гр.

Поширеною на курортах у світі є регламентація, класифікація усіх трас за чотирма рівнями складності з метою розділення, розведення лижників, туристів по різних схилах для дотримання їх максимальної безпеки. Найскладнішим для проектувальників є завдання поєднати, а спочатку знайти той набір схилів і

трас різної складності, що повністю відповідатимуть зацікавленню різних категорій курортників.

Тривалість гірськолижного сезону сьогодні має окреме значення під час експлуатації курортів. Саме тому проектувальники і проектні організації намагаються освоювати траси на схилах південної експозиції, що дозволяє використовувати переважно взимку і на північних схилах, експлуатують які взимку і навесні.

Під час прокладання усіх видів гірськолижних трас на курортах потрібно виконувати умови для забезпечення безпеки курортників.

Рекомендована література

Основна:

1. Заваріка Г. М. Курортна справа : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 264 с.
2. Кравець О. М., Рябев А. А. Курортологія : підручник. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 167 с.
3. Кушнірук Ю. С. Рекреалогія : навч. посіб. – Рівне : НУВГП, 2015. – 148 с.
4. Туристична курортологія / уклад.: Бойко І. Д., Савранчук Л. А. – Чернівці: Рута, 2007. – 116 с.
5. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

Допоміжна:

6. Данилевич М. Готовність випускників спеціалізацій „Рекреаційно-оздоровча діяльність” та „Спортивно-оздоровчий туризм” до проведення туристської роботи / Мирослава Данилевич, Ірина Грибовська // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2006. – Вип. 10, т. 3. – С. 161–166.
7. Карпин М. З. Туристично-рекреаційний потенціал Стрийського району Львівської області / Карпин Д. С., Скабара Р. М., Тимошенко Л. О. // Туристичний бізнес : світові тенденції та національні пріоритети : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (9 листопада 2012 року). - Харків, 2012. - С. 40-42.
8. Лабарткава К. Туристичний потенціал Турківщини як компонент розвитку екологічного туризму району / Костянтин Лабарткава, Валентина Лабарткава // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (19-20 жовтня 2018 р., м. Львів). - Львів, 2018. - С. 59-61.

9. Гірський туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2016. – 13 с.
10. Екологічний туризм : анот. бібліогр. покажч. трьома мовами [Електронний ресурс] / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 20 с.
11. Оздоровчий туризм : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 21 с.
12. Скабара Р. Актуальні аспекти розвитку курортів Львівської області / Роман Скабара, Андрій Кухтій, Олена Курах // Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфери обслуговування : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. - Львів, 2019. - С. 76-77.
13. Скабара Р. Актуальний стан, проблеми та напрями розвитку українсько-польського туристичного обміну (на прикладі Львівської області) / Роман Скабара // Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. - Чернівці, 2015. - С. 400-402.
14. Скабара Р. М. Історико-культурні пам'ятки Жовківського району Львівської області у регіональному туристичному продукті / Скабара Р. М. // Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні : теорія і практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (25 - 26 квітня 2013 р.). - Київ, 2013. - С. 216-218.
15. Скабара Р. Передумови та основні напрями інвестування санаторно-курортного господарства Львівської області / Роман Скабара // Інноваційний розвиток національної економіки : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.(7-8 квітня 2011 року). - Тернопіль, 2011. - С. 327-328.
16. Скабара Р. М. Регіональні програми розвитку туризму як елемент державної туристичної політики: досвід Львівської області / Скабара Роман Михайлович // Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives : collection of scientific papers «SCIENTIA» (March 12, 2021, Republic of Lithuania). - Vilnius, 2021. - Vol. 3. - P. 170-171.
17. Скабара Р. М. Структурно-динамічні та геопросторові процеси розвитку туристичної галузі Івано-Франківської області / Скабара Р. М. // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Серія: Географічні науки : [зб. наук. пр.]. – Суми, 2011. – Вип. 2. – С. 133–139.
18. Скабара Р. Сучасний стан та тенденції розвитку туризму у прикордонному Сокальському районі Львівської області / Роман Скабара, Костянтин Лабарткава, Лідія Тимошенко // Формування мереж прикордонного співробітництва України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. - Чернівці, 2011. - С. 218-220.
19. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару (3 жовтня 2019 р., с. Гута) / Уляна Гузар, Марія Паска, Орислава Коркуна, Орися Іжевська. – Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. – 64 с.

20. Худоба В. Перспективи розвитку екологічного туризму у регіональному ландшафтному парку «Равське Розточчя» / В. Худоба // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (18-19 жовтня 2019 р., м. Львів). – Львів, 2019. – С. 27–30.
21. Худоба В. Аналіз репрезентативності мережі великих заповідних об'єктів Західного Волино-Поділля / В. Худоба // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - Львів, 2011. – Вип. 39. – С. 364- 370.
22. Худоба В.В. Проектування туристичних маршрутів на території НПП «Сколівські Бескиди» / Худоба В.В., Тимошенко Л.О., Руминська З.Р. // Географія та туризм: наук. зб. – Київ, 2016. – Вип. 36. – С. 93–101.
23. Худоба В. Можливості використання геоінформаційних технологій в рекреаційній діяльності НПП «Сколівські Бескиди» / В. Худоба, З. Руминська // Наукові записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – 2018. – Вип. 45, № 2. – С. 95–104.